

**"TURKISTONDA SOVETLAR BOSHQARUVI TIZIMINING
MUSTAHKAMLANISHI" MAVZUSINI O'RGANISHDA NOAN'ANAVIY
USULLARDAN FOYDALANISH**

Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tumani

MMTB ga qarashli 46- maktab tarix fani o'qituvchisi

Isaqov Nodirbek

KIRISH

Har bir dars o'quvchi uchun yangi axborotdir. Ayniqsa yangi o'quv materiali orqali o'quvchilarni bilim va ko'nikmalarini shakllantirish asosiy ta'lim sifatini ta'minlovchi omildir. O'quvchilarga yangi bilimlarni berish va olingan yangi bilimlar asosida ko'nikmalarni shakllantirish uchun kichik guruhlarda ishlash, vizuallashtirish, mustaqil ijodiy ishlash, o'yin mashqlari, rolli o'yinlar kabi noananaviy ta'lim metodlaridan foydalanish yaxshi samara beradi. Mana shularni hisobga olgan holda ta'lim jarayonini samarali tashkil qilish borasida bugungi kunda juda ko'plab amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. O'quv jarayonining markazida o'quvchi shaxsi va qadri, ma'naviyati turar ekan har bir o'qituvchi bu jarayonni samarali va qiziqarli qilib tashkil qilaolishlari zarur. Shuningdek, o'qituvchining o'z kasbiga ijodiy yondashishi, darslarni turli texnologiyalar asosida olib borish, turli metodlar asosida dars mashg'ulotlarini tashkil etish, o'quvchilar o'rtasida sog'lom raqobatni tashkil etish, tarix darslarining samaradorligi oshiradi. Shu bilan birga o'quvchiga motivatsiya berish, faollik masuliyatini oshirish orqali o'quvchilar bilim samaradorligiga erishish mumkin. Interfaol metod, ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin

seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega. Interfaol mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq tanlanadi va tegishlicha tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol mashg'ulotda ishtirok etish uchun o'quvchilarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iborat. Mashg'ulotda vaqtdan unumli foydalanish zarur shart hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to'g'ri tanlash, tayyorlash hamda mashg'ulot o'tkazuvchilar va ularning vazifalari aniq belgilangan bo'lishi lozim. Interfaol metodlar bilan an'anaviy ta'lim usullari orasida o'ziga xos farqlar mavjud bo'lib, har bir o'qituvchi bu farqlarni qiyoslashi, ularning bir-biriga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini darsni rejalashtirish va uni o'tkazish usullarini tanlashda to'g'ri hisobga olishi zarur.

To'g'ri tanlangan metodlarni qo'llash mashg'ulotning qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi. Ushbu metodik tavsiyada "Turkistonda sovetlar boshqaruvi tizimining mustahkamlanishi" mavzuni o'qitishda qo'llash mumkin bo'lgan interfaol metodlar misollar bilan yoritib beriladi.

"Turkistonda sovetlar boshqaruvi tizimining mustahkamlanishi" mavzusini o'rganishda noan'anaviy usullardan foydalanish

Dastlab "Turkistonda sovetlar boshqaruvi tizimining mustahkamlanishi" mavzusi bilan yaqindan tanishib olsak:

Sovet hokimiyati mutasaddilari qanday qilib bo'lmasin Turkistonda chuqur ildiz otish, mahalliy xalqlarni o'z izmilariga bo'ysundirish, asta-sekin ularning ishonchini qozonib, sovet tuzumi qurilishi jarayoniga faol jalb qilish sari astoydil kirishdilar. Ular kelgusida mahalliy vatanparvar kuchlarning Turkiston Muxtoriyatiga o'xshagan xalq hokimiyati boshqaruvini yangidan qayta tiklashiga izn bermaslik

uchun sovet hokimiyatchiligiga milliy, mahalliy shakl-shamoyil berishni o'z oldilariga maqsad qilib qo'ydilar. Bunga erishish uchun barcha usullar-u, ta'sir ko'rsatish vositalari ishga solindi. Sovet hokimiyati, Turkistonda sovet avtonom respublikasini tuzish tashabbusi-yu uni bevosita tashkil qilish ishlari bilan shug'ullandi. Jumladan, sovet hukumatining favqulodda komissari P. A. Kobozev, RSFSR millatlar ishi komissarligi xodimlari X. Ibragimov, A.SH. Klevleev singarilar bu ishda bosh-qosh bo'ldilar. Ular Markaz elchilari sifatida mahalliy sovet rahbarlari bilan yaqin hamkorlikda yerli aholi o'rtasida zo'r berib sovet hokimiyatini qo'llab-quvvatlashga, uning milliy siyosatini izchil amalga oshirishga da'vat etib faol tushuntirishlar olib bordilar. Turkistonda sovet avtonomiyasi (muxtoriyati)ni rasmiy tashkil qilish masalasi 1918 - yilning 20 aprelidan 1 mayigacha Toshkentda bo'lib o'tgan o'lka sovetlarining V sezdida ko'rib chiqildi. Bolsheviklar fraksiyasi taklifi asosida sezd qabul qilgan "Turkiston sovet respublikasi to'g'risida qoidalar"da RSFSR tarkibiga kiruvchi TASSR-Turkiston avtonom sovet sotsialistik respublikasi ekanligi e'lon qilindi. Turkiston avtonom respublikasining hududiy chegaralari belgilandi. Uning oliy qonun chiqaruvchi organi sifatida ishchi, askar, dehqon va musulmon-dehqonlar sovetlari sezdi, uning doimiy faoliyat yurituvchi organi qilib esa Markaziy Ijroiya Qo'mita belgilandi. O'lkaning boshqaruvi, uning ijroiya funksiyalari Xalq Komissarlari Kengashi tasarrufiga berildi. Joylarda esa mahalliy sovetlar va ularning ijroiya qo'mitalari hokimiyat funksiyalarini bajarishlari kerakligi ta'kidlandi. O'lka sezdi Turkiston aholisining ko'p millatli tarkibini hisobga olib, hukumat qoshida milliy ishlar xalq komissarligini tashkil qildi. Joylarda uning bo'limlari tuzilib, ularning zimmasiga turli millat kishilari o'rtasida qizg'in tashkilotchilik va siyosiy ish olib borish, milliy manfaatlarni himoya qilish vazifasi yuklatildi. Shunday qilib, Turkiston avtonom sovet sotsialistik respublikasi tuzilib, uning maqsad, vazifalari rasmiy hujjatlarda belgilangan bo'lsa-da, biroq amalda u mahalliy xalqlarning haqiqiy manfaatlariga emas, asosan hukmron tuzum va uning o'lkadagi ta'sirini kuchaytirishga xizmat qilardi. Negaki, bu muxtoriyat hukumati yerli aholining milliy qiziqishlari, haq-

huquqlarini himoya qilishdan ko'ra sovet hokimiyatining ildizini mustahkamlashni, Turkistonda sovetlar hukmronligi ta'sirini kuchaytirishni ko'zda tutardi. Shuning uchun ham chuqur sinfiylik tamoyillariga asoslangan o'ziga xos davlat boshqaruvida hokimiyat funksiyalari butunlay sovetlar va ularning organlari ixtiyoriga berib qo'yilgan edi. Aslida bular tarkibi asosan yevropalik millatlar vakillaridan tashkil topgan ishchi, askar va dehqon deputatlari sovetlari bo'lib, musulmon-dehqon deputatlari sovetlari esa ularga bo'ysunuvchi maqomda e'tirof etilgan edi. SHuningdek, Turkiston avtonom sovet respublikasi tuzilishida bir tomonlama faqat hududiy tamoyillar hisobga olinib, o'lka xalqlarining milliy tamoyillari e'tirofi o'z ifodasini topmagan edi. Nihoyat, yana shu narsa taajjublanarliki, Turkistonning sovet respublikasi, deb e'lon qilinishi na yuridik va na siyosiy jihatdan hech bir demokratik mazmunga ega bo'lmay, u xalq xohish-irodasiga, uning qonuniy talablariga asoslanmagan edi. Loaqal buning uchun xalq roziligini sinashning ishonchli demokratik shakli-referendum singari tadbirlar ham o'tkazilmagandi. O'lka sezdidada respublikaning hokimiyat organlari tuzildi. Turkiston respublikasi qonun chiqaruvchi organi-Markaziy Ijroiya Qo'mitasining jami 36 a'zosidan atigi 9 nafari mahalliy millat kishilari edi. Uning raisi etib favqulodda vakolat egasi, bolshevik P.A.Kobozev saylandi. Shuningdek, bolshevik F.I.Kolesov boshchiligida 16 kishidan iborat tuzilgan hukumat-XKS tarkibiga ham 3 nafar mahalliy millat vakillari kiritilgandi, xolos. Shu faktlarning o'zi ham Turkiston sovet muxtoriyatining nima maqsadda va kimlarning tub manfaatlarini himoya qilishni ko'zlab tuzilganligidan yaqqol dalolat beradi. Markaziy hokimiyat Turkiston avtonom respublikasi jilovini to'lig'icha qo'lga olish uchun o'lkadagi mavjud bolshevistik tashkilotlarni birlashtirib, ular negizida yagona kommunistik partiya tuzishga kirishdi. Markaz ko'rsatmasi bilan bu borada ham 1918 yilning birinchi yarmi davomida qizg'in ishlar olib borildi. Safida 2 ming nafar a'zosi bo'lgan o'lka bolsheviklari (kommunistlari)ning 1918 yil iyurtida bo'lib o'tgan I sezdidada (unda ishtirok etgan 46 delegat ichida atigi 6 nafari mahalliy millatlar vakillari bo'lgan) Turkiston Kompartiyasi tuzilganligi e'lon qilinadi. Turkiston avtonom sovet

davlatchiligini huquqiy jihatdan shakllantirish masalasida asosiy rol Moskva va uning bolshevik yo'lboshchilari qo'lida bo'ldi. Xususan ularning ko'rsatmalari asosida o'lkaning davlatchilik maqomi va konstitutsiyaviy negizlari belgilandi. Jumladan, Turkiston ASSRning konstitutsiyaviy tuzilishi va huquqiy maqomini shakllantirish uchun RSFSRning 1918- yilda qabul qilingan birinchi Konstitutsiyasi to'la asos qilib olindi. Olka xalqlari hayotiga oid bu "muhim masalalar"ni hal etish uchun 1918- yil oktabrida Turkiston o'lka sovetlarining V sezdi chaqirildi. Mazkur sezdi Rossiya Federatsiyasining muhim hujjatlariga, xususan, uning Konstitutsiyasiga asoslanib, Turkiston avtonom respublikasining Konstitutsiyasini qabul qildi. U Turkistonni Rossiya Sovet Federativ Sotsialistik Respublikasining ajralmas, tarkibiy qismi bo'lib qolishini, o'lka xalqlarining barcha hayotiy masalalari uning mas'ulligida ekanligini qonunlashtirdi. Binobarin, o'lkaning moliyaviy, mudofaa, tashqi siyosat aloqalari, temiryo'llar, savdo, moliya va shu singari muhim hayotiy sohalari RSFSR hukumati tasarrufida bo'lishi sezdi hujjatlarida o'z ifodasini topdi. Sezdi tasdiqlagan Turkiston avtonom respublikasi oliy hokimiyati-Turkiston MIQ tarkibiga mahalliy millat nomzodlari ham {jami 75 kishidan 20 nafari) kiritildi.

O'lkada bolsheviklar hukmronligining kuchayishi. Turkiston Kompartiyasi va uning Markaziy Qo'mitasi tuzilganidan keyin uning o'lka hayoti jabhalarida yuz berayotgan voqealar, o'zgarishlarga ta'siri yanada kuchaydi. Buning ustiga bu partiyaning RKP(b)ning ajralmas, tarkibiy qismi sifatida tuzilishi, uning barcha rahbariy ko'rsatmalari, farmoyishlariga bo'ysungan holda faoliyat yuritishi Markaz yo'lboshchilariga Turkistondagi butun vaziyatni o'z qo'llari ostiga kiritish imkonini tug'dirdi. Turkistonda faoliyat ko'rsatayotgan sovet hukumati garchand ikki partiya vakillari-bolsheviklar va so'l eserlardan tashkil topgan bolsa-da, biroq bu tartib ham uzoq davom etmadi. 1919- yil mart oyi boshlariga kelib, o'lka bolsheviklari siquvi ostida eserlar vakillarining mahalliy sovet hukumati tarkibidan mahrum etilganligi buning aniq-ravshan isboti bo'ldi. Buning ustiga sovet hokimiyatiga xavf solayotgan turli xil "aksilinqilobiy" dushman kuchlar, yot unsurlarga qarshi kurash

olib borish maqsadida favqulodda organlar (CHK) yoxud Kambag'allar qo'mitasi singari tashkilotlarning tuzilishi ham bu jarayonga o'z salbiy ta'sirini ko'rsatmasdan qolmasdi. Chunki cheklanmagan vakolatlarga ega bo'lgan bunday organlar keskin jazo choralarini qo'llashda sovet hokimiyati nomidan ish ko'rar, kerak bo'lsa hokimiyat organlari-sovetlarning vazifalarini ham bajarardilar, Bu esa, tabiiyki, joylarda mahalliy ishchi, dehqon va askar deputatlari sovetlarining noroziligiga sabab bolardi. 1919 yil bahoriga kelib o'lkaning Andijon, Namangan, Marg'ilon singari hududlarida musulmon mehnatkashlari sovetlari tarkibida favqulodda organlari sifatida muvaqqat inqilobiy qo'mitalar tashkil etilib, faoliyat yuritdilar. 1919 yil o'rtalariga kelganda bunday organlar Turkistonning ko'plab shaharva qishloq joylarida ham tashkil topib bordi. Turkiston muxtor respublikasining yangi rahbarlari 1919- yil yanvar isyoni saboqlaridan zarur xulosa chiqarib, mahalliy millat ziyolilari va kommunistlari vakillarini ham birin-ketin sovet organlari faoliyatiga tortish hamda ularning o'z mahalliy tashkilotlarini tashkil qilishlariga yo'l berishga majbur bo'ldilar. 1919- yil martida Turor Risqulov (1894-1938) raisligida o'lka musulmon kommunistlari byurosi (O'lka Musbyurosi) tashkil etildi, uning organi-"Ishtirokiyun" gazetasi tez orada nashr etila boshlandi. O'zbek tilida chiqadigan boshqa vaqtli matbuot nashrlari soni ham ortib bordi. Mahalliy xalq orasida katta obro' va nufuz qozongan, ko'p yillik inqilobiy kurash tajribasiga ega bo'lgan T. Risqulov, N. To'raqulov, N. Xo'jaev, A. Rahimboev, Q. Otaboev, S.Tursunxo'jaev, S. Segizboev, O. Bobojonov, A. Ikromov singari mahalliy kommunistlar, yurt rahnamolari partiya va sovet boshqaruvi ishlariga asta-sekin jalb qilib borildi. Ularning ko'plari qanday rahbariy lavozimlarda va murakkab sharoitlarda ish yuritmasinlar, o'z imkoniyatlari darajasida o'z xalqi, millati manfaatlarini ko'zlab, uning orzu-armonlarini ro'yobga chiqarish uchun doimo kurashdilar. Masalan, Turor Risqulov 1920- yil yanvaridan to o'sha yilning iyuliga qadar Turkiston Respublikasi Markaziy Ijroiya Qo'mitasi raisi lavozimida ishlagan davrida Turkiston xalqlarining chinakam milliy manfaatlari, ularning tub qiziqishlari, o'ziga xoslik jihatlariga to'la-to'kis javob berolmaydigan, faqat umumiy

hududiy, sinfiy manfaatlardan nari o'tmaydigan avtonom respublika o'rniga "Turk respublikasi" tuzish g'oyasini amalga oshirish uchun sobitqadamlik bilan kurashdi. Chunki bu g'oya negizida Turkistondagi azaliy qardosh va jondosh xalqlarning umumiy, mushtarak maqsad-intilishlari mujassamlashgan edi. Mazkur masalada bu fidoyi inson Moskvaga qadar borib, u yerdagi Markaz rahbarlari bilan uchrashib, o'z maqsad yo'lini adolatli hal etishga intildi. Bunga erisholmagach, oxiri o'z vazifasidan iste'fo berishga majbur bo'lgan. Uning o'rniga TurkMIQ raisligi lavozimini egallagan boshqa taniqli mahalliy rahbarlardan yana biri Abdulla Rahimboevning faoliyati ham keyinroq shunday natijasiz yakun topganligi ayondir. Buning asosiy sababi, avvalo, bu o'lkaning butun tasarrufi, taqdir-qismati mahalliy millat kishilari orasidan yetishib chiqqan yetuk milliy arboblarga emas, balki hukmron Markaz va uning Turkistonda katta vakolatlar bilan ish yuritayotgan namoyandalariga ko'p jihatdan bog'liq edi. Bunda ayniqsa, sovet hukumati va RKP(b) MQ nomidan cheklanmagan favqulodda vakolatlar bilan 1919- yil oktabrida Turkistonga yuborilgan Turkkomissiyaning o'rni va roli alohidadir. Turkkomissiyaning butun faoliyati o'lkada sovet va partiya qurilishi ishlarini jadal sur'atlar bilan olib borish, barcha kuch, vositalar, imkoniyatlarni shu asosiy maqsadga qaratish, yangi tuzum asoslarini chuqur ildiz ottirish sari yo'naltirildi. Shuningdek, Turkkomissiya mutasaddilari o'z faoliyatlarida nafaqat Turkiston o'lkasining ichki hayotiy masalalari va muammolari bilangina cheklanib qolmasdan, balki Turkistonda qo'shni davlatlar bilan ham har turii sohalarda tashqi aloqalar bog'lash, muhim davlat shartnomalari va kelishuvlari tuzish huquqlariga ham ega edilar. Eng ajablanarlisi shuki, o'lkadagi partiya va hokimiyat funksiyalarini o'z tasarrufiga to'liq kiritib olgan Turkkomissiya a'zolari (V. Boki, F. Goloshchekin, V.Kuybishev, Y. Rudzutak, M. Frunze, SH. Eliava)ning butun e'tibori bu hududda sovet tuzumiga qarshi yo'nalgan harakatlarni barham toptirish edi. Ular "Turk Respublikasi", "Turk Kompartiyasi" g'oyasini amalga oshirishga intilgan T. Risqulov, A. To'raqulov, Q.Otaboev singari mahalliy aholi vakillariga zulm o'tkazish, jazolash, ularni yo'q qilish yo'lini tutdilar. O'lka hayotida

kechayotgan barcha ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlar bilan bog'liq eng asosiy masalalarning birortasi ham ularning izmisiz, ishtirokisiz hal etilmas edi. Xullas, Turkkomissiya siymosida o'lka hayotida zo'rlik bilan qaror toptirib borilayotgan bolsheviklar diktaturasining butun bo'y-basti va mazmun-mundariyasi mujassamlashgan edi. Bolsheviklarning "harbiy kommunizm" siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida umumiy mehnat majburiyatining joriy etilishi ham o'lka xalqlari uchun kutilmagan favqulodda hodisa bo'ldi. Shu asosda 16 yoshdan 55 yoshgacha bo'lgan erkak va ayollarning majburiy mehnat jarayoniga jalb qilinishi shu davrga qadar ijtimoiy soha yuzini ko'rmagan mahalliy millat xotin-qizlari uchun ham to'la taalluqli edi. SHu boisdan bu tadbir keng aholi ijtimoiy qatlamlarining keskin noroziligi va nafratining kuchayishiga sabab bo'ldi. Biroq sovet hokimiyati bu siyosat izmidan chekinmay, omma noroziligini pisand etmay, qat'iyat bilan o'z g'arazli maqsadlarini amalga oshirishda davom etdi. U umumiy mehnat majburiyatini asos qilib, qanchalab ishchi kuchlarini bir hududdan boshqa hududlarga ko'chirdi, ko'plab oilalarni bir-biridan judo qildi, ularni og'ir moddiy sharoitga duchor etdi. Mahalliy taniqli rahbarlardan Nazir To'raqulov o'zining 1921 yilda so'zlagan ma'ruzalaridan birida sovetlarning bu siyosatining asl mohiyatini shunday ta'riflab bergandi: "Mehnat safarbarligini shunday o'tkazishdiki, mehnatga yaroqli shahar aholisining yarmi... qishloqlarga qochib ketdi... Ahvol shu darajaga yetdiki, mehnat safarbarligi uchun zarur miqdorda odam to'plash uchun masjidlarda va boshqa joylarda odamlar qurshab, tutib olindi". Bu fikrlarga hech bir izohning hojati bo'lmasa kerak. Bolsheviklarning o'lkada yuritgan "harbiy kommunizm" siyosati, ayniqsa, mahalliy aholining tinkasini quritdi, ochlik va qahatchilikning kuchayishiga sabab bo'ldi. 1918- yil oxiriga kelib 1 mln dan ziyod aholi ocharchilik balosiga duchor bo'ldi. 1919- yil boshlaridan joriy etila boshlagan oziq-ovqat razvyorstkasi va u bilan bog'liq bo'lgan tadbirlar majmuasi Turkiston aholisini, ayniqsa uning qishloq mehnatkashlarini benihoya og'ir ahvolga solib qo'ydi. Negaki, razvyorstka sovet hokimiyati organlariga aholi qo'lidagi jami ortiqcha oziq-ovqat mahsulotlarini

zo'rlik bilan tortib olish, g'alla bilan oldi-sotdi qilishni taqiqlash, bozor savdosini yopib qo'yishga qadar keskin choralar ko'rishga imkon berardi. Sovetlarning bunday chegara bilmas oziq-ovqat siyosati ko'plab mahalliy aholining bor-budidan mahrum bo'lib, yanada qashshoqlashib borishiga sabab bo'ldi. Turor Risqulov, Nizomiddin Xo'jaev, Munavvarqori singari mahalliy rahbarlarning o'sha kezlarda bu siyosatni keskin qoralab, xalq manfaatlarini himoya qilib chiqqanligi boisi ham shundandir. Jumladan, N. Xo'jaev 1920- yil oxirida TurkMIQ majlisida qilgan ma'ruzasida yozadi: "Qishloq aholisi turli-tuman o't-o'lanlar bilan ovqatlanadi, shu tufayli o'lish hollari yuz bermoqda, o'lim, ayniqsa, bolalar orasida ko'p". Ma'ruzada keltirilishicha, Farg'ona viloyatida aholining 35-40%i, shu jumladan, Marg'ilon uezdida-60%i, Qo'qon uezdida -50 %i ochlikka duchor bo'lgan va hokazo. Bunday xunuk, ayanchli manzara o'lkaning boshqa ko'plab hududlarida ham har qadamda ko'zga tashlanib turardi.

Ushbu mavzu uchun biz qo'llashimiz mumkin bo'lgan samarali metod va usullar quyidagilardir:

“AQLIY HUJUM ”metodi

Aqliy hujum-g'oyalarni generatsiya (ishlabchiqish) qilish metodidir. “Aqliy hujum” metodi biror muammoni yechishda o'quvchilar tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to'plab, ular orqali ma'lum bir yechimga kelinadigan eng samarali metoddir. Aqliy hujum metodidan foydalanilganda o'quvchilarning barchasini jalb etish imkoniyati bo'ladi, shu jumladan O'quvchilarda muloqot qilish va munozara olib boorish madaniyati shakllanadi. O'quvchilar O'z fikrini faqat og'zaki emas, balki yozma ravishda bayon etish mahorati, mantiqiy va tizimli fikr yuritishk o'nikmasi rivojlanadi.

DAVRA Davra suhbatlari o'quvchilar o'rtasida va kichik guruhlarda aylana stol atrofida o'z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o'qitish metodidir.

“Davra suhbatlari” metodi qo'llanilganda stol-stullarni doira shaklida joylashtirish kerak. Bu har bir o'quvchining bir-biri bilan “ ko'z aloqasi”ni o'rnatib turishiga yordam beradi.

Klastertexnologiyasi

Bu o'quvchilarga biron bir mavzu bo'yicha erkin va ochiq fikr yuritishlariga yordam beruvchi pedagogic strategiyadir. U fikrlash bilan g'oyalar o'rtasidagi bog'lanishni kuchaytirish imkonini beruvchi tarkibiy qismlarga ajratishni talab qiladi bu

Suqrot suhbat

Suqrot suhbat (moyevtika-yunoncha so'z bo'lib-maikutke-povival san'at, insondagi yashiringan bilimlarni o'ylab ko'rishga undaydigan yordamchi savollar yuzaga chiqarish) Suqrot uslubi va moyevtikasiga asoslangan.